

نورک پوری

نورک ادبانی مرکزی ہیئت طر فخرہ نشر اول نور.

جلد ۲

ایلول ۱۳۴۱

نومرو ۱۲

لسانلار انكشاف و تكاملنده آقاده مبارك رولى

حيات بشريده هر شى كې لسانلرده تكامل وانكشافلرى ايچون متمدن بشريتك شعورلى مداخله سنه محتاجدر .

حد ذاتنده لسان شعور سز بر ايجاد جيلق محصوليدر . ديللرك ظهورى انسانلرك جليتنده مبدولاً موجود اولان ايجاددهاسنك الك بويوك ، الك خارقه لى بر قظا هر يدره هر لسان ايچون بو شعور سز تشكل دورندن صوكره ، شعور تاثيرى آلتنده انكشاف دورى كليور ، بوتون جهانى بويوك لسانلر بوايكي تكامل دوره سى كچير مشدر . هيچ بر لسان صوك دوره تكاملدن كچمه دكجه بويوك مدنى لسان اولق لباقتنى كسب ائتمه مشدر . هر لسان انكشاف طبعيسنك معلوم درجه سنه وصولدن صوكره تكامل ، توسع و محافظه سى ايچون شعورلى بر مراقبه يه محتاجدر ؛ آنجق شعور تاثيرى آلتنده انكشاف دورى كچير مش ديللر بويوك لسانلر صيره سنه

كچمشدر . دنيا ده بر چوق لسانلر ظهور ايدوب بر قاچ عاصر استعمال اولندقدن صوكره بشريت خاطره سندن اونوتولوب كيتمش اولدينى قنأ مشتدر . بوتون محفوظ لسانلر ، مدنى ملتارك شعورله ياييلان تدبيرلرى سايه سنده ممكن اولمشدر . اسكى يونان واسكى روما خلقلريله معاصر آفريقاده وآوروپاده بر چوق لسان موجوددى . حالبوكه هيچ رى يونان ولاتين لسانلرينك واصل اولدينى انكشاف درجه سنه يرشمه دن اولديلر . غائب اولديلر . چونكه بولسانلر ايكنجى دوره انكشافى ياشامامشلردى . بواولمش ، غائب اولمش لسانلر ضبط وتدوين ، اولنمه مش لسانلر ابدى . مدنى دولت صاحبي ملتارده هر عصرده لسان ضبط وتدوين ايدلمشدر ،

تنظیم و تثبیت اولمشدر . وحق دنیله ییلرکه لسانلریخ تدوین واصلاحه وبردکاری
اهمیت ملتلرک مدنیت سویه سنک میزانیدر .

تاریخده معلوم بوتون بویوک ملتدرده ، علمی ، ادبی ، مدنی لسان عالم شخصلرک
ومتخصصی ذواتدن مرکب مؤسسelerک شعورلی مساعیسی سایه سنده وجوده
کلشدر .

لسانمزی تدوین واصلاح ایشی غیرقابل بر تشبث کبی تلقی ایدن دائره لرده
بر جمله نك جوق دفعه تکرار ایدیلدیکنی ایشیتدم . « لسان صنعی یا پالماز » دییورلر .
بوندن مقصد لسانك عناصر اولیه سی ایسه ، بوحقیقتدر . لسان ایجاد غیرشعوری
محصولیدر . فقط وجوده کلن بر لسان دائما شعورلی رسمی سایه سنده نشوونما
بولور ، یوکسلیر ، انتظام و مضبوطیت کسب ایدر . لسانك عناصر اولیه سی صنعی
یا پالماز ، فقط لسانلر دائما معتدل ، شعوری واسطه لرله ترقی ایتدیریلیر . عکسی
آنحقی تکامل السنه قانونلرندن و بویوک ملتلرک لسان تاریخلرندن خبرسز اولانلر
وتورکلک ایچون فلاکت منبئی اولان صوک عصرلرده کی سلطنت دورینك محصولی ،
صنعی ادبیاتك صنعی ذوقنه مفتون ذوات ادعا ایدم ییلیر .

لسان طبیعی صورتده طوغار . ابتدائی بر جمعیت بشریه نك حدود لسان احتیاجلریخ
تأمین ایدمك درجه یه ایریشیر . فقط بر لسانی متری وتمدن بر جمعیتك واسطه
مناسبتی یایمق ایچون جهد ، سعی ، شعور و اراده صرف ایتمک لازمدر . دیگر
تعبیرله مدنی لسان یایمق ایچون بولسانی ایشله مك لازمدر . بوتون مدنی ملتلرک
تاریخی بوکا شاهددر . هر هانکی مدنی ملتك تاریخی تدقیق ایدیلیرسه کوریله جکدرکه
بوکی ملتلرک هریری لسانلریخ تدوین واصلاح دورینی کچرملشدر .
لاتین لسانده علمی ، مدنی اصطلاحلر ، یونان لسانندن الهام آلهرق
وشعورله یایلمشدر .

عربلرک علمی و مدنی لسانی دخی یونان لسانك تأثیری آلتنده حصوله کلشدر .
عرب لسانده بوتون علمی وفقی ، مدنی اصطلاحلر یونان فنونی ترجمه ایله موظف
عالملرک یاخود هیتلرک سعی و خدمتلری سایه سنده ممکن اولمشدر . خلقالی عباسیه

دورنده، بالخاصه مأمون زماننده بغداد، عینی زمانده یونان و عرب لسانی بیلەن اسلام و خریستیان و یهودی عالمیره دولو ایدی. [۱]

بو عالمیر یکریمی اوتوز سەنە ایچنده مدنی، علمی، فنی بر عرب دیلی میدانە کتیردیلر. عرب عالمیرینک شعورلی مساعیسی سایه سنده بر بدوی قوم لسانندق یونان دینە قیاس ایدیله جک مکمل بر لسان حاصل اولدی.

ابتدائی عشق و بدوی حیات تعریفدن باشقه ایشە یارامایان بر لسانی عرب لسان عالمیری افلاطون و اریستونک اک درین، اک اینجه فکرلرینی افاده ایده جک بر لسان شکلە قویدیلر. [۲]

روسلرک بوندن ایکی یوز سەنە اول مدنی لسانلری یوق ی. بو کونکی لسانلری بویوک پترو طرفندن تأسیس ایدیلان آقاده می سایه سنده تشکل ایتدی. (۱۷۲۴) آلمانلرک علمی لسانی بوندن ایکی یوز سەنە مقدم ۳۰ فرانسزجه سوزلردن مرکب بر لسان خلیطەسی ایدی. بو کونکی صاف آلمان کوکلردن متشکل لسان، صوک عصرلرده آلمان عالمیرینک و قاده میلرینک شعورلی مساعیسی سایه سنده وجودە گلشدر.

بولسانک اصلاح و تصفیە سنده ایلک اساسی دە بویوک لوتەر وضع ایتشدی. لوتەرک انجیلی آلمان لسانە ترجمە ایتمی آلمان لساننک بویوک بر لسان اوله راق تتوجیدر. لوتەر کتاب مقدسی ترجمە ایلە قناعت ایتدی. آلمان لساننک صرف و نحوی ضبط ایتک خصوصە دە اهمیت عطف ایتدی. لوتەر آلمانیا ایچون بویوک دینی رەفورماتور اولدینی قادارده بر لسان مجددی اولمشدر. اوغورلی ملتلرده دینجیلر دە ملیتپرور اولمشدر. ایتالیان لساننک شکل حاضری آلماسی عالمیرک، بویوک محررک شعورلی خدماتی سایه سنده ممکن اولمشدر.

اوافق آوروپا ملتلرینە کلنجه: تمدن یولە کیرمش بوتون آوروپا ملتلرندە بوبادە عینی

[۱] خلافت، اونک ظهوری، تدیسی و سقوطی. مؤیر. صحیفه ۲۹۵ - ۵۳۱

[۲] A. Von kremer Kulsurgeschichte des Orients untes den cholifeu. vieune 4877 (toume II. chaipre IX)

Goldziher abhandlungen zur zur arabischen philologie leyde 1786

حالی مشاهده ایدیورز. هر برنده شعورلی برلسان « یاقه » دوری اولمشد. حرب عمومیدن سوکرا استقلال و موجودیت سیاسی لرینی قازانان ملتاردن چه خلرک لسان تجدیدی لسانلری اصلاح ایدیله مەین ملتار ایچون شایان تدقیق و عبرتدر. بوندن سکسان سنه اول چه خلرک مدنی برلسانی یوقدی. خلق ادبیاتی اونو تمشلردی. ملتک منورلری آلمانجه قونوشورلردی. چه خ ادبی لسانی اونو تلغه باشلامش بوسوتون متروک اولمق تهلکه سنه معروض قالمشدی. او وقت چه خ ملتی آراسندن ماتارک حیاتنده لسانک اهمیتنی بحق حس ایدن بویوک چه خ ملیتورلری چیقدی ولسانی غائب اولمق تهلکه سندن قورتاردیلر. [۱]

داها ۱۶ نجی عصرده لوتهردن اول چه خ خلقی Comenius کئی برداها چیقارمش ایسه ده ۱۷ نجی عصرده چه خلرک ملی حرکت و انباهلری آلمانلرک تضیق و تعقیلر یوزیندن ایچنده بویوک برخسوفه اوغرامشدی. چه خلرک کی حرب عمومیدن سوکرا حریت و استقلالنی استرداد ایدن ملتاردن فلان دیالیلرده مدنی لسانلری ۱۹ نجی عصرده شعورلی برسی و اجتهاد سایه سنده وجوده کتیردیلر. بو کونکی مدنی فین لسانی اسملری معلوم و بوتون فین ملتی طرفدن حرمت ایدیلن، سنه لمان لونروت (Lönrot) و سائر کئی ذواتک مساعیسی سایه سنده یاپیلمش برلساندر. فلان دیالسان یاقمده فیلرک اقاده می یزینی طوتان خصوصی جمعیتلری بویوک رول اوینامشدر. فلان دیال روسیه نلک بر ولایتی عدا ایدلرکنندن بر فین آقاده میسی نامنده مستقل بر مؤسه وجوده کتیرمک امکائی یوقدی. [۲]

بومثاللردن کور ییورز که هر عصرده و بوتون ملترده مدنی لسان شعورلی « ایشله مه » سایه سنده شکل و تکامل ایدیور. مدنی لسان وجوده کتیره ن ملتارک تدوین و اصلاح لسان تاریخی تدقیق ایدیلر سه بر حقیقت نظر دقتی جلب ایدر.

[۱] بومشله یه داتر بنم « یکی قافقاسیه » مجموعه سنده یازدینم مقاله لره مراجعتی توصیه ایدرم. ۱۹ نجی و ۲۰ نجی نومرولر ۱۳۴۱

[۲] فیلرک مدنی لسان نأسیسی خصوصنده کی مساعیسنه داتر « یکی قافقاسیاتک » بکن سنه کی نومرولرنده یازدینم « ملتارک انباهنده اسکی ادبیاتک تأثیری » سرلوحه لری مقاله لری توصیه ایدرم.

بوده بوتون عصرده لسان اصلاحتاجلرينك ، مدنى لسان ايجادينه ايجاديله
موظف اولانلرك بومهم وظيفه ي ايفا ايچون عيى عمدلره استناد وعيى اساسلى
قبول ايتيش اولماليدىر بواساسلرده بوندن عبارتدر :

۱ — لسانك طرز املاسى تثبيت اولماليدىر .

۲ — مطرد براملا واسطه سيله لسانده موجود كلمه لر ضبط و تثبيت اولماليدىر .

۳ — لسانك قواعد نحويه و صرفيه سى اك مكمل لهجه يه توفيقاً تعيين اولماليدىر .

۴ — بر لسانك لهجه لر ينك درجه تكامل وانكشافى تعيين ايچون مطلقاً
بولسانك بوتون لهجه لر ينى تفتيش و تدقيق ايتمه ليدىر .

۵ — لهجه لرك تدقيقنده يازمه اثرلردن زياده خلق ادبياتنه دقت ايتمه ليدىر .
بونلرك جمع و تثبته فوق العاده اهميت عطف ايتمه ليدىر .

۶ — اصطلاحات علميه و مدنيه ، لسانك روحنه و قواعد نحويه يه توفيقاً عيى
لسانك كو كندن چيقاريلاق يايىلما ليدىر .

عربلر ، روسلر ، آلمانلر ، چه خلر ، فينلر و سائر ملتلك هپسى برى ديكر ينك
بو خصوصده كى طرز حر كتنى بيلمك سز ين سوقى صورته لسانلرينى ضبط و تدوين
ايتكمده واصطلاحات وجوده كتيرمكده عيى اساسلره استناد ايتمشلردىر .

ملتلك لسانى اصلاح و تدوينده شخصى دهالرك عامل اولدقلىر شهبه سزدر .
مثلا عربلرك لسانى ضبط ايچون جوهر ينك آلمان لسانك ترقيسنده لوتورك ،
چوخ لسانك انكشافنده قومه نيوسك ، فيلرده لوزوسنه لمانك ينورت و ناملانك مهم
روللرى واردىر . فقط بر لسانك مدنى لسانلر صيره سنه كچمى دائما لسانى تدوين
واصلاح ايچون وجوده كتيريلن مؤسسه لرده شخصى دهالرك محصول مساعيلرينى

علمى هيئتلك تفتيش و تدقيقندن كچرمكنه ممكن اولمشدر . تعبير آخرله لسانك تدوين
واصلاحنده ده صاحبى بر شخصك بويوك خدمتلىر كوريلير . و شخصى مساعينك
محصولى بر رسميت كسب ايتكم ايچون حكومتك بونى قبول ايتمى و ملتته قبول ايتدرمه سى
لازمدر . بونك ايچونده حكومتك مراقبه و حمايه سى آلتنده لسان مسئله لرتمده

صلاحیتی تصدیق اولنان مؤسسەلرکده موجود اولسی لازمدر. بومؤسسەلرکده لسان
آقاده میلریدر .

صوک عصرلرده مدنی ملتارک لسانلرینی اصلاح وتدوین تشبیلری برر لسان
آقاده میسی تشکیلله باشلامشدر . وبوندە اوک آیاق فرانسه اولمش و آوروپاده ایلك
لسان و ادبیات آقاده میسی تأسیس ایتمشدر .

فرانسه آقاده میسنک تاریخندن مفصلاً بحث ایتمک مقاله مزک موضوعی خارجدهدر .
مع مافیہ ایلك دفعه لسان اصلاحیله مشغول اولان بومؤسسەلر حقده برایی نقطه
تماس ایتمک لازمدر .

۱۷نجی عصرده فرانسزلسانی بوسبتون انکشاف وتبلر ایتمش برلسان دکیلدی .
فرانسز لسانک شکل حاضری کسب ایتسی آقاده مینک تشکلندن صوکر و قوع
بولمشدر . بوده برطرفدن قورنهی ، مولیر ، راسین کبی ادبی دهارک آثاری ،
دیگر طرفدن بو ادبیاتک انکشافی آقاده مینک مراقبه وارشادی آلتده بولمسی
سایه سنده ممکن اولمشدر . فرانسه ده ادبی لسانک تیلرندە لسان آقاده میسنک تأثیری
غیرقابل انکاردر . نته کیم انکلیر عالمرندن آرنولد ، فرانسز لسانک مطرد ، صریح ،
فیس بر شکل آلماسنده اک بویوک شرف و فرانسز آقاده میسنه راجعدر دییور [۱] .
بو بر حقیقتدر و بوتون متخصصلر طرفدن تصدیق اولمشدر .

فرانسه آقاده میسنک مؤسسی اولان ریشلیودر ، بویوک دولت آدمی اکثر
تشبیلرندە تجلی ایدن دهاسنی آقاده مینک تأسیسنده دخی کوسترمشدر . ریشلیونک
آقاده می بی رسماً کشادینه قادار ادبیات مراقیلری و لسان عالمری خصوصی صورتده
طویلانیور و لسانک تصفیسنه عائد مذاکره لردە بولونیورلردی . فقط بو خصوصی
مذاکره لردن ملت و مملکت استفاده ایدە میوردی . بو مذاکره لردن اعظمی استفاده بی
تأمین ایچون ایکی شی لازمدی :

۱ — بو خصوصی مذاکره لرک منتظم برماهیت کسب ایتسی و مجلسلرک ملت

[۱] Essay o the influence of academies m. Ornold g. Lanson his
toire de la littenture francaise

نظرنده معتبر و صلاحيتدار بر مؤسسه اوله رق طائى .

۲ — بونك ايجون ده لسان وادبيات متخصصلى جمعيتك حكومت طرفندن رسماً تصديق اولغى و حكومتك حمايه سى آلتنده ايش كورن بر مؤسسه اولسى لازمدى . ريشليو ده اسنك الهاميله بولزومى حس ايتدى . لسان وادبيات متخصصلى مجلسندن فرانسز آقاده ميسى عنوانلى بر مؤسسه يابدى (۲۹ كانونى ۱۶۳۵) عيى سه ظرفده آقاده مينك نظامنامه سى نشر اولدى .

ريشليو و آقاده مى اعضاسى آقاده مينك تاسيسندن باشليجه مقصد فرانسز لسانك تكامليدر ديورلردى .

Le perfectionnement de la langue française بويوله تولى ايدىلجك

چاره لر حقنده نظامنامه ده صريح و واضح تفصيلات موجوددى و بومؤسسه نك بللى باشلى وظائفى ، آتيده كى ماده لرله ايضاح اولونيوردى :

۱ — مكممل بر فرانسز لغتى تدوين ايتك .

۲ — فرانسز لسانك قواعد نحو سنى ضبط و تعيين ايتك .

۳ — قواعدك فصاحت و بلاغتى تثبيت ايتك .

۴ — لسانك قواعد عروضيه سنى تعيين و تأمين ايتك .

بوندن باشقه آقاده مينك ايلرى كلن اعضا لر ينك دائماً تكرر ايتدكلرى فكر و مقصد شوصورتله خلاصه ايدىليوردى : « فرانسز لسانندن يونان و لاتين لسانلرى كى مكممل و مضبوط بر لسان ياپيلاجقدر . »

ريشليو آقاده مينك حاميسى عنوانلى آلدى . و بوشرفلى عنوانه بويوك اهميت عطف ايتدى . فى الحقيقه فرانسز آقاده ميسى ورشليو اسملى بر برينه باغلاندى .

اون دردنجى لوتى دورنده فرانسز آقاده ميسى خلق عننده بويوك حرمتلره مظهر اولدى . و اعضاسى ميانه فرانس نك اك بويوك لسانيات وادبيات عالملى داخل اولدى .

اختلال دورنده ايسه بر مدت تعديل فعاليت ايتدكدن صوكرا ناپوليون طرفندن احيا ايدلدى . و امپراطورك تاسيس ايتديكى اتستيتونك فرانسز لسان شعبه سى

اسمى آلدی . بوربونلرک ایکنجی دفعه موقع اقتداره کلهلری اوزرینه ینه فرانسز آقادهمیسى تسمیه ایدلدى و بوکونه قادار بواسم آلتنده یاشایور .
بومؤسه نك تشککندن بوکونه قادار تقریبی اوج عصر کچدیکی حالده اعتبار وشوکتندن وفرانسزلرک حرمتندن هیچ برشی غائب ایتمه مشدر . بوده آقادهمینک برملتک حیات علمیه سی ایچون لزومنده شبه و تردد اولمیان برمؤسه بولونمىندن نشئت ایتمشدر .

فرانسه آقادهمیسى لغت کتابی ایلك دفعه ۱۶۹۴ سنه سنده نشر ایتدی . بوندن سوکراده برچوق دفعه لر نشر اولندی . بوندن بشقه آقادهمی برده لسانک تاریخی لغتنامه سى خاضرلیور . بو بویوک اثرده هرکله نك ترجمه حالى و تاریخی تثبیت ایدیلیور . هنوز اکمال ایدلمه مشدر . آقادهمی فرانسز ادبیاتی تاریخی ده تثبیله مشغول اولمشدر . بوکون فرانسه ده ایلك دفعه تأسیس اولنان واک جوق شهرت قزانان بو لسان آقادهمیسندن بشقه دیگر درت آدمی داها واردور :

۱ — آثار عتیقه و ادبیه آقادهمیسى

۲ — علوم اخلاقیه و سیاسیه آقادهمیسى

۳ — صنایع نفیسه آقادهمیسى

۴ — فیون آقادهمیسى

بونلردن آثار عتیقه و ادبیه آقادهمیسنه Academie des inscriptions et des belles lettres دیمک ممکندر عینی زمانده تدقیقات تاریخی آقادهمیسى ده نیر . بونک وظیفه سی منابع اولیه تاریخیه یی تثبیتدر .

فرانسه آقادهمیسنک اوروپا مکتبلرینک علمی حیاتلرنده اوینادیقی فوق العاده مهمدر [1] . عادتاً بوتون آوروپا مملکتلرنده فرانسه آقادهمیسنى تقلیدالسانیات و ادبیات آقادهمیلری تأسیس ایدلمشدر . بوخصوصده فرانسزلردن سوکرا آقادهمیا تأسیس ایدن ملتلردن بری روسلر اولمشدر . بو بویوک پترو ۱۷۲۴ سنه سنده روسیه علوم آقادهمیسنى تأسیس ایتمشدر . روسیه آقادهمیسنده اولجه لسان شعبه سی یوقدی .

[1] Pellissan d'oliviet

Histoire de l'Academie française edet. ch livet Tais 1258

بو كابللا آخره ايكنجي كاترين دورينده اهميت و يرلدى. كاترين روس آده ميلمسي اسمى آلتنده لسان آقاده ميسي تاسيس ايتدى. آقاده مينك مقصدى اوله رق روس لسانيني زنكنه شديرمك و تصفيه ايتمك كوستريليوردي. و ديكراسلاو ملتلك لسان خزينه لرندن استفاده ايتمك ايچون آقاده ميه غير روس سلاو ملتارينه منسوب كنجلر قبول اولندي. آقاده مينك مصارفه روسيه ده دوت شهرك وارداتي تخصييص و آقاده ميه مربوط بر كتيبخانه و بر موزه تاسيس اولندي. آقاده مينك ايلري كلن اكثر اعضاسى اجنبي عالمردي. روسلردن ايلك اعضا مشهور لومونوسوف اولمشدر. روسيه لسان آقاده ميسي نك تاريخ ولسانيات شعبه سي بر بويوك روس لسانى لغتنامه سي و برده روس سلاوان لغتى ياپدى و مساعيسيله روس لسانى شيمديكى مكمل و مضبوط برحاله قويدى. [4]

فرانسز آقاده ميسندن ماهم اوله رق مؤسس آقاده ميلردن بريسي ده اسوه چ آقاده ميسيدر. بوده دوت شعبه دن عبادتدر :

۱ — لسانيات شعبه سي (بو شعبه نك وظيفه سي اسوه چ لساننك تكاملنه خدمتدر)

۲ — تاريخ و آثار عتيقه شعبه سي.

۳ — فن شعبه سي.

۴ — صنايع نفيسه شعبه سي.

انكليز لساننك تكامل تاريخنده ايه آقاده ميه اسمنده بر موسيه تصادف ايدلر. فقط انكلتره ده بويوك علمى بر جمعيت لوندره قراليه سي (Society of london) بر جوق خصوصاتده آقاده مينك وظيفه سي كورمشدر.

بوكون آلمانىاي تشكيل ايدن مملكتلرك بر چوغنده بويوك آقاده ميلر موجوددر. لسان آقاده مينك لزومنى حس و تصديق ايدنلر يالكز بويوك ملتلكلدر. اسوه چ و بلجيقادن باشقه بالنسبه كوچوك ملتلكلر ده بواحتياجى دويمشدر. ماجارلر

[4] A le panslonisme Ac.

Louis leger. Paris

Hitoire dela litteature dusse louis leger. Paris

تا ۱۸۳۲ سنه سنده بر آقاده می تأسیس ایتمشلردر . بو آقاده می اختلال دوریه تصادف ایدن ۱۸۴۸ دن ۲۸۵۰ یه قادار قبالی قالمشدر .

۱۸۵۰ بوملی مؤسسه نك احیاسنه بوتون ماجار ملتی ماده اشتراك ایتمشدر . مشهور ماجار مه سنی بارون مسینا ۸۰۰۰ فلورین ویردیکی کبی بر چوق ماجار ملتیر . ورلری ده اقتدارلری نسبتنده بو مؤسسه یه یاردیم ایتمشلردر . بو صورتله ملی آقاده می ۱۸۶۵ ده مظنطن مراسمله یکیدن آچیلمشدر . ویوم کشادی بوتون ماجار ملتی ایچون ملی بریارام اولمشدر . ماجار آقاده می سنك بش سه سی واردر .

۱ — لسانیات و تاریخ

۲ — ادبیات

۳ — تاریخ اقتصادیات

۴ — ریاضیات و علوم طبیعی

۵ — آرخیه ئولوژی

ماجار آقاده می سی آوروپانك فعال آقاده می لریندن بریدر . بو آقاده می نك حمایه سی آلتنده بو ادایشته مجموعه سی Budapesti Szemle و ماجار لسانی صاحیبی magyar Nyelvok کی بویوک مجموعه لر نشر اولنور .

لهیلر مستقل اولمادقاری زمانلرده بیله آقاده می لرینی یاشاتمشلردر . استقلالدن اول لهرک قراقوی ده اوچ شعبه دن مرکب بر آقاده می لری واردی :

۱ — لسان و تاریخ

۲ — ریاضیات و علوم طبیعی

۳ — علوم سیاسی

مالداویه ایله اقلای برلشوب رومانیا تشکل ایتد کدن سوکرا رومانیالیلر ایلك ایشلرندن بری علمی بر جمعیت تأسیسی اولمشدر . (۱۸۶۶) که بوجمیت ۱۸۷۸ دن اعتباراً رومانیای آقاده می سی اسمنی آلمش و بوندن سوکرا رومن لساننك تدوین و اصلاحه باشلامشدر . رومانیای آقاده می سنك خصوصیتلرندن بری اعضاسی آراسنده علمی قوتی اثبات ایدلمش اولمق شرطیله رومن لساننك مختلف لهجه لرنده تربیه کورمش

ذوات بولماسيدر . قوت علميه لرى مساوى اولان اعضالردن برقاچ لهجه يه واقف اولانلر بر لهجه يه واقف اولانه ترجيح ايدلمكده درلر .

بوتون آوروپا ملتلىرىنىڭ علمى مؤسسەلىرىنى صايغىغە نە لزوم ونەدە امكان وار . خلاصە اوله رق ديه بيليرزكه آوروپالى ملتلك عادتاً هېستده علمى ومدنى لسانلرى تدوين خصوصتده آقاده ميلرك ويا بونلرك يرينى طوتان مؤسسەلرك بويوك خصه لرى اولمشدر . بوملتلك بويكونكى مكمل ، مضبوط ومطرد لسانلرى علمى جمعيتلر واکثرينده آقاده ميلر سايه سنده وجود بولمشدر . بو آوروپا ملتلىرىنه مخصوص اولادىغى لاتين وعرب مدنى لسانلرىنىڭ دىخى عىنى صورتده انكشافنى ذكر ايتدك . تکرار ايدىيورم ، هر عصرده هر ملتده علمى وادبى لسانى بويوك عالملىك وبالخاصه

علمى مؤسسەلرك شعورلى مساعيسى سايه سنده وجوده گلشدر .

بويكونه قادار تور كیاده لسان هېچ بروقت محافل رسميه يه نك اهمتانه مظهر

اولاماشدر . هېچ بروقت حكومت علمى ومدنى لسانك انكشاف وترقيسنى مراقبه سى آله آلاماشدر . تور كيه ده علمى ومدنى لسان غير منتظم آنارشيك برطرزده ياپيلماشدر . باشقه مدنى ملتله ده علمى ومدنى لسانك تاسيسنده اساس اولان عمدەلر بزده لسانك انكشافنه اساس اولاماشدر . تور كيه ده على العموم تورك يوردلرنده علمى ومدنى لسان يايغىغە چاليشانلر ديكىر ملتلك لسان تكامللرى تاريخندن خبر سز چاهل آدملا اولمشدر . بونلرك بوتون معرفتلى آوروپاده مستعمل اشيا ومفهوملره مقابل علمى وفقى مسائلره عريجه دن بر كله اويدرمىق ، شعر وادبياتده ايسه عربيدن وفارسيدن برر كله المق و بونى مى وعلمى نقطه نظر دن توقف ايتمكسزىن لسانمزه سوققدن اويدىر مقدن عبارت قالمشدر .

تور كيه نك نامق كماله قادار بشيوز سنه لك ادبى حياتنده عادتاً هېچ براديب ،

هېچ بر عالم ، فن ، ادبيات وعلم اصطلاحلىرىنىڭ تور كجه اولسى لزومنى جس ايتمدى

وحتى اولابيله چكنى تصور بيله ايتمدى . بز توركلرك لسان مسئله سنده كى اهمالمر

بشريت تاريخنده مع الاسف مثله تصادف ايدميه چكمر بر حادته در .

دیگر ملتlerde بالخاصه لسانجی منورلر غندنده معلوم ومعین اولان برحقیقت
بزم تورک منورلرینک شعور ملیرینه تاثیر اجرا ایتمه مشدر . بو حقیقتده غایت ساده
بر حقیقتدر : تورک خلقتک علمی ومدنی لسانیده تورکجه اولمالیدر .

عربلر بو حقیقتی آکلادقلری ایچوندركه بدوی لساندن یونان لسانه مساوی
بر لسان یایدیلر . بو حقیقتدن الهام آلان آلمانلر محدود آلمان کوکلرندن واسع
ومدنی بر لسان تشکیل ایتدیلر . بو حقیقتی آکلامش اولمق سایه سنده درک .
روسلر فرانسز لسانیه رقاییت ایده بیله جک مکمل بر لسان تأسیس ایتدیلر .
بو حقیقتی کورن اوفاق وفقیر فین ملتی یابانجی تک برکله آلمان ، ملی بر لسان
وجوده کتیردی .

مدنی لسان یاپان بوتون ملتlerde بونده حامل اولان عالمک رهبری الهام
منبعی ملتیه ، عرقه و عرقک لسانه اولان آتشلی محبتی ایدی . بوملتلرک منورلری
لسانلری توسیع ، تکمیل ، تثبیت ایتلی عالی ومقدس امل ایدیغشاردی . تورکک
تا کریمی بیلم نهدن تورک مکفولرینی بو خصوصده الهامسز بر اقدی ؟ بوقباح
تورکک دهاسنده دکادر . تورک دهاسی بوتون منورلرک لسان ملیه قارشى لا قیدیت
رغمآ ملتده غایت صاف بر صورتده صاقلانندی .

بوسایهده استقبالده ، عربجه کله لر تراکندن عبارت اولان علمی « لسان »
یرینه ، صاف تورکجه کوکلردن یایلمش بر تورکجه علمی ومدنی لسان تأسیس
امکانی بز تورکلر ایچون دائما موجوددر . و امینم که تورکجه جمهوریتک تورک
عرقه بخش ایده جکی اک قیمتلی هدیه لردن بریسی ده علمی ومدنی بر لسان
اولاجقدر . بوسایهده ایسه تاریخنده بزم ایچون برلکه تشکیل ایدن لسان لا قیدی
سلیتمش بولنا جقدر . لسانمزى ضبط وتدوین خصوصنده اک جوق ایشلر کورتلرک
اوروپالیر اولسی قبلر مزی غبطه ، الم و حجالتله طولدیر میورمی ؟

بویوک اثرلر وجوده کییرن عالملر آراسنده بردانه تورکیه به تصادف ایتک
امکانی یوقدر . اورخون کتابه لرینی کشف ایدن دانیارقه لی طومسوندر .
تورک لسانلرینک لهجه لرینی جمع ایدن تورک لهجه سی قسمینک فونه نیکه سی تعیین

ايدن روسيه الى آلمان رادلو فدر. اسكى لسانر مزحقنده تدقيقات ياپان فرانسز آبل موزا
و آلمان قلا پروتدر. ايلك توركجه علمى غرام تجربيه سى ياپان اووسترىالى بغيتسمايه در.
تورك لسانك صافيت قارشى لاقيدى كوسترمن يالكز توركيه توركلرى
دكلدر. شرق توركلرينك، توركستانك سكر، بحق عصرلق بعدالاسلام ادبى
جبانى ظرفنده يازيلان شيلرك توركجه اولسنه آنجق يراثرده اعتنا ايدلمشدر.
بوده قودا تقوييليكدر اكر اورخون وتورقان يازيلريه قودا تقوييليك كشف
ايدلمش اولسويدى ا بعض دشمنلرك «تودكلرده توركجه يازمق آرزو واستعدادى
اولمادىنى كپي توركجه دهده بر اثر وجوده كتيره جك قادار كله يوقدر» ادعاسى
قزائمش اولاجقدى. بركت ورسين كه بو ايكي بويوك اترلرى بو اتهامدن قورناردى،
بو اترلر تورك لسانك نه قادار زنكين اولديغنى تعبير افاده قدرتنك نه قادار بويوك
اولديغنى كوستردى..

امينم كه بيك بو قادار سنه عربى وفارسى كلملر بطاقلغنده يوو ارلانقدن صوكرا
توركك بيلكه خان قاشغارى وحاص حاجى ديلندن الهام آلىق فكرى كله جكدرد
ومدى لسانى بو اترلردن قوت آلهرق ياپاجقدر. شيمدى يه قادار، توركلرك
شرق وغربده قوت وشوكتلرينك اك يوكسك درجه يى بولدينى دورلرده بيله
توركلك ايچنده تورك لسانك انكشافه خدمت ولسانك تكاملنى مراقبه وظيفه سيله
موظف بر علمى هيئت تاسيس ايدن بر مؤسسه نك لزومى حس ايدلمشدر. وبونى
دوشون بن دولت آدمى چيقما مشدر. تورك لسانى بيك سنه دنبرى جدى
لسانچيلر بكليوردى واقتدار صاحبي حامليره انتظار ايدىيوردى. جمهوريتك اساس
حفكوره لرندن برينك توركچيلىك اولديغنى غازى وعصمت پاشا متمدد نطقلرنده
اعلان ايتديلر وبونى توركلكه تبشير ايتديلر. توركچيلىك سياستك اك طبيعى، اك
مقدس تظاهرى ايسه هيچ شهبه سز لسانده توركچيلىكدرد. بوده هرمدنى ملتده
اولديغنى كپي علمى ومدنى برلسان تاسيسنه باشلامقده اولاجقدر. بو ايشى جدى
يولنه قويلىق ايچون لسان وتاريخ متخصصلرندن مركب علمى برهيئتك تاسيسى لزومى

آکلاشیلیمشدر . برملتک مدنی لسانک انکشافه خدمت ونظارت ایدن مؤسسه
ایسه آقاده میدر .

تورک دیلی بر آقاده می بکلیوردی . امینم که بوده تورکچیلک مفکوره منک
حاکم اولدینی جمهوریت دورنده تأسس ایده جکدر .
ملی حرکتک ظفری ، جمهوریتک تأسسی ، اقتصادیاتمیزک انکشافی دمیروبوللریتمک
چوظلاماسی ، امور عدلیه مزک اصلاحی آقاده مینک تأسیسی بونلرک هپسی یشامنه
وبوکسلمکه قرار ویرن صاغلام برغرقتک مختلف ساحه ده کی تعالی صفحه لریدر .

مصری مقصودی

ظفر دن صوکرا

وداع ایتدک برقانی ماجرایه بوس بوتون
ظفرله قدسیله شن بر صلی امضالاق
کوزمنده حکمی یوق بیک بردبارک آرتیق
بز برسرین پیکارده قانمش کبی بز بوکون

★

دورولمش قلبیزده نه اسکی سلطانلرک
کردونه لرده یانان شانلره حسرتیدر .
نه بربالا آغزسن دوکولن آل قانلرک
ایچمیزده طوتوشان ایریشلمز صیتیدر .

★

ظفر داستانلری بوکون بز الویرمن
کوز یاشلی برخلق وارکه کوکل اوزونشوسیدر
ظفر داستانلری بوکون بز الویرمن
خراب بروطن وارکه ارضک اوکسوزیدر .

ارطغرل امین